

A Páneurópai Piknik 30. évfordulója

Páneurópai Piknik
augusztus 19. Sopron

**2019. augusztus 17-én és 18-án
Sopronban rendezett nemzetközi szimpóziumok**

A Páneurópai Piknik 30. évfordulója

A Páneurópai Piknik 30. évfordulója alkalmából a Konrad-Adenauer-Stiftung, a Polgári Magyarországért Alapítvány, Sopron Megyei Jogú Város, a Magyar-Német Ifjúságért Egyesület, a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány és az Antall József Tudásközpont két szimpóziumot szervezett az 1989. augusztus 19-i események felelevenítésére. Azon a napon, amikor a Páneurópai Piknik keretében Sopron mellett pár órára megnyitották az osztrák-magyar határt, több mint 600 keletnémet használta ki a lehetőséget és menekült a szabad nyugatra.

Az augusztus 17-től 18-ig tartó kétnapos rendezvénysorozatnak a soproni Liszt Ferenc Konferencia- és Kulturális Központ adott otthont. A résztvevők száma meghaladta a háromszázötvenet, köztük neves vendégekkel a tudomány, gazdaság, civil társadalom és a politika világából.

„Piknik, menekülés, rendszerváltozás – Terítéken 1989”

Az ünnepségsorozat első napján rendezett „Piknik, menekülés, rendszerváltozás – Terítéken 1989” elnevezésű konferencia elsősorban a korabeli történelmi eseményeket tűzte napirendre. A konferenciapanelek során az 1989-es évről általánosságban, a Páneurópai Piknik szervezéséről és történéseiről, valamint a keletnémet állampolgárok első tömeges meneküléséről számoltak be az események korszakú. Legelőször ugyanakkor a rendezvény szervezőinek képviselői köszöntötték a megjelenteket üdvözlőbeszédekben.

Elsőként **Maren Schoening, a Magyar-Német Ifjúságért Egyesület elnöke** üdvözölte a jelenlévőket. A konferencia megnyitóbeszédében arra a számos áldozatra emlékeztetett, akik a Németországot megosztó határon való átjutási kísérletük során még 1989-ben is az életükkel fizettek. Főként a teremben nagy számban jelenlévő fiatalokhoz fordult, amikor az akkori időkről beszélt: „Miközben ma szabadon dönthetünk arról, hogy mit akarunk tenni és hol

akarunk élni, a kommunista blokk országaiban élőknek ez akkoriban nem adatott meg. Aki kitazási engedélyért folyamodott, megtorlásban részesült, aki menekülni próbált, az életével játszott. A mai fiataloknak ismerniük kell ezt a történelmi hátteret, hogy megértsék, mit is jelentett a Páneurópai Piknik 1989 augusztusában.”

Beszédében kiemelte a több ezer keletnémet magyarokba fektetett reményét, amikor 1989-ben „nyaralni” indultak Magyarországra, azzal a céllal, hogy onnan kijussanak a szabad nyugatra. „Az 1989 májusában az osztrák-magyar ha-

Maren Schoening kiemelte a több ezer keletnémet magyarokba fektetett reményét 1989-ben.

Frank Spengler, a Konrad-Adenauer-Stiftung magyarországi képviseletvezetője

táron megkezdett műszaki határázár bontásáról a tévében közvetített képek, a sikeres nyugatra menekülésekről szóló hírek, valamint a Páneurópai Pikniket és a határnyitást beharangozó rölapok” táplálták ezeket a reményeket, ahogy arra Maren Schoening rámutatott.

Köszönetet mondott a magyar emberek és különösen a Piknik szervezőinek, akik annak megszervezésével végső soron a vasfüggöny leomlásához és a német egység létrejöttéhez is hozzájárultak. Beszédét a következő gondolatokkal zárta: „Amikor ma a Páneurópai Piknik 30. évfordulóját ünnepeljük, akkor nemcsak erre a nagyszerű történelmi eseményre szeretnénk emlékezni. Ünnepelni szeretnénk azokat is, akik neki mertek vágni a szökésnek, és azokat is, akik azt lehetővé tették. Ne feledkezzünk meg azonban azokról sem, akik a szabadság iránti vágyukért életükkel fizettek. A szabadság és az önrendelkezés ugyanis nem magától értetődő. Olyan értékek, melyeket megbecsülni, ápolni és újra meg újra védelmezni kell.”

Az első felszólalót **Frank Spengler, a Konrad-Adenauer-Stiftung magyarországi képviseletvezetője** követte, aki a Konrad-Adenauer-Stiftung nevében üdvözölte a jelenlévőket a jubileumi ünnepi konferencián.

Beszédét ő is az 1989 nyarat jellemző történelmi helyzetre emlékezéssel kezdte: „Ami baráti szomszédsági találkozónak indult, és inkább csak jelképesen nyitotta volna meg a vasfüggönyt, történelmi jelentőségű határáttöréssé vált. 1989 nyarán közel hatvanezer keletnémet várt a nyugatra menekülés lehetőségére, és a Páneurópai Piknik során végül hatszáznak sikerült a kijutás a valóban létező szocializmus rendszeréből a szabad világba.”

Az 1989. augusztus 19-i eseményeket úgy jellemezte, hogy azok „egy fontos lépést jelentettek Németország újraegyesítése érdekében és mérföldkövet az egyesített Európához vezető úton.” Végezetül ezzel összefüggésben kiemelte: „A mi feladatunk az, hogy levonjuk a megfelelő tanulságokat ebből a közös történelemből és továbbadjuk azokat a következő nemzedékeknek.”

Antall Péter, az Antall József Tudásközpont igazgatója köszöntőbeszédében rámutatott arra, hogy a rendszerváltoztatás nem egy „organikus folyamat” következménye volt, hanem sokkal inkább egy „hosszú és göröngyös út” vezetett hozzá. A magyarországi politikai változások előidézését illetően Antall József, Magyarország rendszerváltoztatás utáni első szabadon választott miniszterelnökének fia hangsúlyozta

Antall Péter, az Antall József Tudásközpont igazgatója

Tudnivalók a Magyar-Német Ifjúságért Egyesületről

A 2015-ben alapított Magyar-Német Ifjúságért Egyesület, vagyis Jugendwerk céljával tűzte ki a két ország fiataljai közötti kapcsolatot támogatását. Ehhez kölcsönös találkozók, iskolai, egyházi, egyetemi, sport- és kulturális csereprogramok, valamint nyelvtanfolyamok, közös sportesemények és szakmai gyakorlatok adják a keretet. A kitűzött cél szolgáltatásban álló projektek költségeit a Jugendwerk állja, mindehhez ösztöndíjakat is biztosít, továbbá a kapcsolat elmélyítését szolgáló szakmai szemináriumokat és kutatási projekteket szervez és támogat. A Jugendwerk ezenkívül a partnerország kultúrájának közvetítését is felkarolja, népszerűsíti az interkulturális ismeretszerzést, valamint az aktív polgári szerepvállalást, hogy ily módon tudatosítsa a fiatalokban, milyen kiemelt felelősséggel tartozik Németország és Magyarország Európa iránt.

a Nemzeti Kerekasztal kiemelkedő szerepét. Az 1980-as évek végén itt dőlt el „Magyarország demokratikus kereteinek a sorsa.” Véleménye szerint az, hogy Magyarországon ma többpárti demokrácia van szabad határok mellett, az akkori ellenzék erőfeszítéseinek köszönhető.

A Páneurópai Piknik vonatkozásában pedig kiemelte: „Magyarországon Sopront a húség városaként ismerik, az 1989. augusztus 19-i események azonban arra emlékeztetnek minket, hogy egyben a szabadság városa is.”

Piknik, menekülés, rendszerváltozás – a megtett út felvázolása

A Páneurópai Piknik egyik főszervezőjeként **Dr. Magas László, a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány elnöke** a Piknikhez vezető útról, annak

Dr. Magas László az 1989-es Páneurópai Piknik egyik főszervezője volt.

történeiről és a közel hatszáz keletnémet meneküléséről beszélt előadásában.

Elmondta, hogy a Páneurópai Piknik gondolata Debrecenben született meg: „Fel akarták hívni a világ figyelmét, hogy míg a nyugati határon már bontják a vasfüggönyt, keleten Ceaușescu pont akkor kezdi építeni, hogy megakadályozza az erdélyi magyarok Magyarországra jutását.”

Elmondása szerint a debreceniek azonban biztonságosabbnak gondolták egy ilyen jellegű ellenzéki rendezvényt inkább a nyugati országhatáron tartani. Sopron mellett született meg a döntés, mivel a Magast is magában foglaló helyi ellenzékiekkel való együttműködés révén itt tűnt leginkább úgy, hogy biztosított lesz a rendezvény sikeres lebonyolítása.

„Nehéz volt a helyszínt megtalálni, hiszen augusztusban már a környéken mindenhol lebontották a vasfüggönyt, természetesen a szigorú katonai jelenlét, határőrizet még nem szűnt meg. Végül a kőhidai börtön mögött találtunk még szögesdrótot” – emlékezett vissza Magas László.

Ebben az összefüggésben a Piknik szervezője arra emlékeztetett, hogy kizárólag a média kedvéért megrendezett eseményt tükröztek a világot körbejárt képek Alois Mock osztrák és Horn Gyula magyar külügyminiszter szimbolikus drótátvágásáról 1989. június végén, melyhez külön „újraépítettek egy tíz-tizenöt méteres szakaszt, tehát ez tulajdonképpen valóságosan és átvitt értelemben is egy átvágás volt”.

A továbbiakban a Páneurópai Piknik megszervezésére emlékezett vissza: „A debreceniek kérésére Pozsgay Imre államminiszter és Habsburg Ottó európai parlamenti képviselő elvállalta a fővédnökséget. Úgy gondoltuk, hogy Habsburg Ottó neve a burgenlandi falvakban is jól hangzik és sok embert ide fog vonzani. Ezért készítettük a német nyelvű plakátokat és nem gondoltunk ekkor még a keletnémetekre.”

Magas László elmondása szerint a menekülésre váró keletnémeteknek akkoriban a balatoni kempingekben és Budapesten százával osztogatták a Piknikre invitáló szórólapokat: „Számomra ez volt az első gyanús jel. Meglepő volt számomra az is, hogy az ARD televízió operátora [...] három nappal a rendezvény előtt arra kért, hogy szeretne a kapunyitás helyéről készíteni felvételeket. [...] Később hallottuk, hogy ezek a felvételek eljutottak a nyugatnémet nagykövetségre.” Innen tudhatták meg a keletnémetek, hogy hogyan néz ki a helyszín. A piknik előtti napokban mindenhol németek kérdezősködtek arról, hogy pontosan hol és mikor kerül megrendezésre a Piknik.

Mint azt Magas László elmondta, maguk a szervezők lemaradtak a határáttörés történelmi pillanatairól, mivel még mielőtt megérkezhetek volna a helyszínre, röviddel délután három óra előtt százötven, a határnyitást türelmetlenül váró keletnémet áttörte a határkaput és egyszerűen átkelt rajta: „Csak késve tudtunk elindulni és nem értünk ki három órára azzal a céllal, hogy kinyitjuk a negyven éve lakattal lezárt kaput.” Elmondta, hogy szerencsére volt azonban két soproni ember, egy fotós és egy videós, „aki a helyszínen tartózkodott és elkészítette azokat a képeket, ami aztán a világ minden pontjára eljutott”.

Magas elmesélte, hogy a média számára a határnyitás pillanatát megismételték, azaz becsukták a kaput és a televízió kedvéért délután öt órakor egyszerűen újra kinyitották.

Augusztus 19. estéjéig összesen mintegy hat-hét-száz keletnémet jutott át Ausztriába.

A Páneurópai Piknik szervezője hangsúlyozta, biztos abban, hogy az, hogy a Páneurópai Piknik

helyén ma emlékhely van és nem kegyhely, az a helyszínen szolgálatot teljesítő határőrparancsnoknak, Bella Árpádnak köszönhető, akinek helyén volt az esze és a szíve, és nem próbálta megállítani a tömeget.

Ami a Páneurópai Piknik szervezői számára a személyes következményeket illeti, elmondta, hogy már aznap este „a megbízott soproni parancsnok felemelt hangon a következő szavakkal köszönt el: »ennek még lesznek következményei, Magas úr!«” A Pozsgay Imre minisztert helyettesítő államtitkártól ugyanakkor ígéretet kapott arra, hogy ha atrocitás érné, védelmet nyújtanak számára. Adtak neki egy „ügynevezett K-telefonszámot, ez közvetlen elérést jelentett akkoriban a felsővezetéshez. Ezzel a segítségkéréssel sajnos hamarosan élnem kellett, mivel a hatalom a Piknik után bekeményített. Az itt tartózkodó keletnémeteket teherautóra rakta, a Sopronba vezető utakat lezárta, [...] még halálos lövés is eldőrdült”. Magas felhívta

Pozsgayt, aki azonnal intézkedett és Sopronba küldte a tévé Panoráma című műsorának riportert. Így nyílt lehetősége arra, hogy nyilatkozzon a magyar televíziónak: „Magyarország nem folytathat kétarcú politikát – a szebbik felét nyugatnak mutatja, a másikat pedig itt mögöttem. [...] Hamarosan elkezdődött a tárgyalás Németh Miklós miniszterelnök és Helmuth Kohl kancellár között. [...] Augusztus végén [...] a kormány elhatározta, hogy kiengedi a keletnémeteket.” A végleges határnyitásra végül 1989. szeptember 10-én került sor.

Beszédének végén Magas László újfent köszönetet mondott a Páneurópai Pikniket lehetővé tevő debrecenieknek és soproniaknak, egyben ugyanakkor annak a sok száz keletnémet fiatalnak is, akiknek a szabadságvágya minden félelmet legyőzött.

1. panel: A kommunizmus vége – magyarországi találkozások

Az első panelbeszélgetés résztvevői a történelmi kiindulólóhelyzetről, az 1980-as évek végének eseményeiről értekeztek, így a Páneurópai Piknikről, az osztrák-magyar határnyitásról, melyek végsősoron a berlini fal leomlásához és a német újraegyesítéshez vezettek. A beszélgetésben részt vett Kozma Imre egykori belügyminiszter és Czukor József egykori nagykövet, akik a korabeli eseményeket különböző szemszögből követték. A tudományos világ képviselőjében Dr. Slachta Krisztina történész, a Pécsi Tudományegyetem – Magyar Tudományos Akadémia Bolyai posztdoktori ösztöndíjasa reflektált az akkori eseményekre mai távlatból. Humanitárius perspektívával gazdagította a beszélgetést Kozma Imre atya, a Máltai Szeretetszolgálat vezetője, aki 1989-ben zugligeti plébániáján számos keletnémet menekültet szállásolt el. A beszélgetést Hans Kaiser volt miniszter, a Konrad-Adenauer-Stiftung egykori magyarországi képviselője vezette.

Elsőként a keletnémet menekültek megsegítéséért többször méltatott **Kozma Imre atya** számolt be élményeiről. Elmesélte, hogy 1989-ben hogyan fordult hozzá segítségért: „1989. augusztus 13-án este [...] Zugligetben az esti szentmise után [...] egy hosszú, magas férfiember várakozott, sose találkoztam vele és bemutatkozott, a nyugatnémet követségnek volt a konzula [...] és a következő kérdést szegezte felém: »Tudna-e segíteni a keletnémet menekülteken? Szükségünk lenne a támogatásá-

1989-ben Kozma Imre atya Csilla von Boeselager bárónővel közösen szervezte meg számos keletnémet menekült elszállásolását Budapesten.

Az első panelbeszélgetést Hans Kaiser vezette.

ra.«” Kozma Imre atya, akárcsak a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulását pár hónappal korábban kezdeményező Csilla von Boeselager bárónő egyből beleegyeztek az ügy támogatásába. Az atya és a bárónő késlekedés nélkül elkezdtek azon dolgozni, hogy elszállásolják a hozzájuk érkező NDK-s menekülteket. Kozma Imre atya elmondta, hogy miután fél éjszakát átbeszélgettek arról, hogyan tudnának segíteni, a következő reggel már el is kezdték a segítségnyújtás megszervezését: „Ami megható volt a számomra, hogy minden egyes kérdésre, kérésre, mindenki gondolkodás nélkül választott. [...] Többen voltak a segítők, mint azok, akiknek a szállását készítettük.” Már augusztus 14-én este 960 embert tudtak elszállásolni. Kozma Imre atya elmondása szerint az elkövetkező négy hónapban, – mely időszakot csodaként jellemzett – mintegy 43.600 ember ellátását és elhelyezését oldották meg négy budapesti helyszínen.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnöke a keletnémet menekültek érzéseiről elmondta: „Attól tartottak, hogy mi összegyűjtjük őket és majd a keletnémet hatóságoknak kiadjuk őket.” Pár nap múlva azonban oldódott a hangulat, és mint arra rámutatott, ugyanezek az emberek akkor már úgy nyilatkoztak, hogy „megismertük a keresztény szeretet erejét”.

Kozma Imre atya így emlékszik vissza arra az időszakra: „Ez az időszak volt az én számomra a rendszerváltás vagy rendszerváltoztatás, hiszen

ezidáig harmadrendű állampolgár voltam, mint katolikus pap, másodrendű állampolgár voltam, mint keresztény ember, [...] ez volt az az időszak az én számomra, amikor én úgy éltem ezt meg, hogy én most lettem polgár, most lettem állampolgár. [...] Németh Miklós többször meglátogattott bennünket [...], nem szólt bele a munkánkba, ugyanígy a külügyminiszter, Horn Gyula is, nem szóltak bele a munkánkba, nem akartak irányítani bennünket. [...] Én innen számítom a mi új életünket. [...] A keresztényeknek a templom falain kívüli világ az a terület, amely megjelenítheti, vagy ahol megjeleníthetjük a mi emberbarátságunkat, a testvéri szeretetünket, az élet szolgálatát.”

Czukur József volt nagykövet a rendszerváltozás előtti hónapok német-magyar diplomáciai kihívásairól számolt be. 1989 és 1993 között Horváth István nagykövet vezetése alatt dolgozott diplomataként a bonni nagykövetségen és onnan élte át, hogy az 1989-es események hogyan éleződnek ki külpolitikai szempontból. Visszaemlékezését egy szerény kijelentéssel kezdte: „Ellentétben Kozma elnök úrral, vagy miniszter úrral itt most a lábjegyzet szólal meg. [...] Én nem voltam egy fontos szereplő.” Az 1980-as évek végi diplomáciai

tevékenységéről úgy nyilatkozott, hogy a kelet-németek ügye Magyarország számára akkoriban igazából nem szerepelt kiemelt helyen: „A legfontosabb külpolitikai konfliktusunk vagy kihívásunk az nem Németország volt, hanem Románia. Románia elkezdett fegyverkezni.” Elmondta, hogy visszatekintve úgy tűnik, mintha az 1989-es év minden történése a német egység irányába tartott volna, azonban akkor tavasszal és nyáron még senki nem gondolta volna, hogy ez meg fog történni. Amikor azonban eljött az idő, a kormány felismerte a történelem szavát, hogy szükség van egy olyan rendezvényre, mint a Páneurópai Piknik, hogy ki kell nyitni a határt és engedni a keletnémetek kiutazását.

„Külpolitikailag érdekes módon Magyarország fel volt erre készülve” – mint azt elmondta, tovább kifejtve, hogy mivel például májusban már csatlakozott az ország a genfi konvencióhoz, utána szeptemberben már hivatkozhattunk arra. Visszaemlékezésének végén a jelenlegi német-magyar kapcsolatokra tekintettel figyelemztetésként fontosnak tartotta leszögezni, hogy a két ország bár most nagyon közel áll egymáshoz: „Soha nem hallottam olyan sok kritikus szót a hazámról Németorszá-

Czukur József volt nagykövet (középen) a hivatalos magyar külpolitika szemszögéből nyújtott bepillantást az 1989-es eseményekbe.

Balról jobbra: Kozma Imre atya, Kónya Imre, Czukor József, Dr. Slachta Krisztina és Hans Kaiser

ban, mint mostanság, hogyha a német médiát kinyitom. Ezt be kell fejezni.” Ezzel összefüggésben mindenekelőtt a magyar menekültpolitikát ért német kritikákra utalt: „Amikor a vasfüggöny ledőlt, akkor egy szimbólum dőlt le, ami a mi rabságunkat szimbolizálta. Amikor pedig mostanság kell határt védeni, akkor egyébként a rendet akarjuk helyreállítani. Ez két különböző dolog.”

Kónya Imre egykori belügyminiszter kapcsolódva az előtte szólóhoz az Európai Unióra tekintettel kiemelte: „Magyarországnak és a sorstársainak, akik önhibájukon kívül nem lehettek ott az Európai Unió bölcsőjénél, éppen annyi joguk van Európa jövőjének a meghatározásában, mint a magországnak, akik olyan szerencsések voltak, hogy már akkor is szabadok lehettek, amikor mi még szovjet elnyomás alatt nyögtünk.” Ezt a gondolatot folytatva hangsúlyozta, hogy kevés olyan ország van, pláne kis nemzet, amelyik a huszadik század folyamán meghatározó módon járult volna hozzá a történelmi változásokhoz. Kiemelte: „Magyarország ezt kétszer is megtette a huszadik században. Először 1956-ban, amikor a pesti srácok, a magyar nép,

szinte pusztán kézzel ment neki a világ akkori legerősebb hadseregének, és ezzel az első koporsószeget ütötte a kommunizmus koporsójába. Másodszor pedig igen, 1989-ben, amikor a német egység helyreállításához igenis, a berlini fal leomlásához igenis, Magyarország jelentősen hozzájárult.”

„A rendszerváltozás bekövetkeztéért az igazi érdem a magyar népet illeti” — jelentette ki Kónya Imre.

Kónya Imre, aki minisztersége előtt az akkori ellenzék fontos alakja volt, ezzel összefüggésben hangsúlyozta azt is, hogy ennek létrejöttéért, azaz a régi rendszer felpuhulásáért és a politikai gondolkodásmód megváltozásáért Magyarországon is keményen meg kellett küzdeni: „Bármilyen reformer volt Pozsgay Imre, azért nincs olyan hatalom a világon, amelyik önként kiadná a kezéből a hatalmat. [...] Ehhez kellett bizony az ellenzék, és nemcsak az Ellenzéki Kerekasztal [...], hanem azok a tömegek is.” Kiemelte, hogy a rendszerváltozás bekövetkeztéért és azért, hogy ma szabadok lehetünk, az igazi érdem a magyar népet illeti meg, amely 1956-ban a szabadságért képes volt a vérét is áldozni és 1990 után elviselte a nehézségeket.

Dr. Slachta Krisztina történész

A panel utolsó felszólalójaként **Dr. Slachta Krisztina történész** figyelmeztetett arra, hogy a rendszerváltozás vívmányait sose felejtjük el. Mint azt hangsúlyozta, manapság ugyanis a mobilitás, a szabad utazás, a Berlinbe, Londonba vagy akár Amerikába repülés egészen leegyszerűsödött és teljesen természetessé vált, miközben ma már végig lehet biciklizni a vasfüggöny mentén és „mindannyian idejöhettünk Sopronba mindenfajta útlevéllenőrzés nélkül”, mindez az 1960-as években elképzelhetetlen lett volna. „Ezt ne felejtjük el, ez egy fantasztikus dolog és érzés” – emelte ki Slachta Krisztina, aki azt is hangsúlyozta, hogy milyen örömteli látni a fiatalok érdeklődését az olyan rendezvények iránt, mint ez a konferencia, és azt is, hogy a fiatalok gyakran látogatnak történelmi emlékhelyeket és múzeumokat is. Egy-

ben felhívta a figyelmet arra, hogy számos film készült a rendszerváltozás eseményeiről, melyek iránt nagy az általános társadalmi érdeklődés.

2. panel: A Piknik – Debrecentől Sopronig

A konferencia második panele az 1989. augusztus 19-e körüli események újbóli megvitatására teremtett lehetőséget, valamint arra, hogy azokat a kortanúk beszámolóí alapján történelmi kontextusba lehessen helyezni. A beszélgetésben részt vett a Páneurópai Piknik egyik főszervezője, Filep Mária és Nagy László, a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány titkára, akik főszerepet játszottak abban, hogy a Páneurópai Piknik létrejöhesse. Továbbá a 19-i eseményeket közvetlen közelről átélte tanúk is, mint az aznap határőrszolgálatot teljesítő Bella Árpád nyugalmazott határőr alezredes, valamint Hermann Pfitzenreiter, egykori keletnémet állampolgár, aki családjával együtt a Piknik adta lehetőséget használta ki a nyugatra meneküléshez. A beszélgetést Wolfgang Bachkönig, az Osztrák Rendőrség nyugalmazott főfelügyelője, könyvszerző vezette.

Elsőként **Filep Mária** beszélt a jelenlévőkhöz. **A Páneurópai Piknik debreceni főszervezője** részletesen mesélt az események történelmi vonulatáról, kezdve az erdélyi falurombolás elleni 1988-as tömeges tiltakozással a Hősök terén, mely a debreceni ellenzék cselekvésre készítet-

Filep Mária, a Páneurópai Piknik egyik főszervezője

Balról jobbra: Bella Árpád, Nagy László, Hermann Pfitzenreiter, Filep Mária és Wolfgang Bachkönig

te, Habsburg Ottó debreceni látogatásán át, ahol megfogant egy páneurópai piknik ötlete, egészen a tényleges Piknik tervezéséig és megvalósításáig. Külön kiemelte a debreceni ellenzék történelmi határnyitásban játszott kiemelkedő szerepét: „A szabadság harangját hozták a határra, a határátnyitás helyére.” Mint elmondta, mindezt abban az időben, amikor még nem volt internet, és nem is volt pénzük, mégis sikerült nekik egy ilyen nagyszabású tömegrendezvényt több száz kilométeres távolságból megszervezni. Büszkeséggel emlékeztetett a Páneurópai Piknik üzenetére: „Szabadság és hűség, ezek a gondolatok, ezek az erkölcsi értékrendek, amik meghatározták a Páneurópai Piknik megszületését.”

Nagy László, aki a soproni MDF egyik alapító tagjaként vett részt a Páneurópai Piknik szervezésében, leszögezte: „A Páneurópai Piknik az egy igazi team munka volt.”

A **Páneurópai Piknik '89 Alapítvány titkára** ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy számos véletlen alakította a rendezvény lefolyását és vezetett végső soron oda, hogy a történések olyan történelmi dimenziót kaptak, mint amit ma

ismerünk. Példaként említette, hogy „ha valakik a mi német nyelvű röplapjainkat nem sokszorosítják valahol és nem szórják szét tízezer példányokban [...], akkor nem jöttek volna a keletnémet vendégeink”. Az események alakulására a szovjet

„Senki sem sejtette, hogy a Páneurópai Piknikből egy ilyen volumenű történelmi esemény válik” – nyilatkozta Nagy László (jobbra).

hatalom is reagálhatott volna másként, hiszen Nagy Lászlót idézve: „Ez a szovjet impérium akkor olyan volt, mint egy luftballon túlnyomással.” Mint arra Nagy László rávilágított, akkoriban senki, még a kis létszámban a rendezvényre érkező média képviselői sem sejtették, hogy a Páneurópai Piknikből egy ilyen volumenű történelmi esemény válik. A történelemben elfoglalt szerepüket ezért nem kívánta túlértékelni, ugyanakkor a későbbi események tükrében úgy fogalmazott, hogy „a dominóeffektust mi indítottuk el, a Piknik egy katalizátor volt”.

Hermann Pfitzenreiter a keletnémet menekült szemszögéből mesélt a Páneurópai Piknik történeteiről.

„A meneküléssel itt, Sopron mellett még egy születésnapot kaptam. Az elmúlt harminc évben ezért gyakran látogattam ide. Látogatásaim során sokat tudtam meg a Páneurópai Piknikről és annak jelentőségéről Európa számára. Akkoriban azonban mindez nem számított nekem, csak

Hermann Pfitzenreiter a Páneurópai Piknik adta lehetőséget használta ki a nyugatra meneküléshez.

az, hogy megtörtént, és így kijutottam a szabad világba” – nyílt meg a közönségnek Hermann Pfitzenreiter. Arra a kérdésre, hogy mi sarkallta a menekülésre, a következőket válaszolta: „Családommal a Németországot kettészelő határ mentén laktunk. Olyan közel a határhoz, hogy simán átláttunk. Az a gondolat, hogy elhagyjam az NDK-t, ezért mindig is kísértett.”

Elmondta, hogy 1989-ben, miután az ARD német televízióban látta a vasfüggöny bontásáról szóló képeket, döntött úgy, hogy feleségével és gyermekeivel megpróbálja a menekülést Magyarországon keresztül. „Senkinek nem beszéltünk a terveinkről, az iratainkat rokonoknál rejtettük el, hogy egy esetleges házkutatás során ne lehessen megtalálni őket. Az NDK besúgók állama volt, még a szomszédban sem lehetett megbízni” – emlékezett vissza az egykori keletnémet állampolgár. Még a gyermekeit is csak a Magyarország felé vezető út során avatta be. Azt akkor még nem döntötték el, hogy Ausztrián keresztül kísérik majd meg a menekülést: „Nem volt pontos terv, csak egy cél: az NSZK” – mesélte Hermann Pfitzenreiter. Kerülőkkel érkeztek végül a Fertő-tóhoz, ahol a család egy röplapról értesült a készülő Páneurópai Piknikről: „Kocsival majd nem a határig mentünk. Száz méterrel a határ előtt szálltunk ki belőle. Ott akkor már mindenki éljenezve tömörült át a határon.”

A panelbeszélgetés utolsó felszólalójaként **Bella Árpád nyugalmazott határőr alezredes** beszélt az 1989. augusztus 19-i eseményekről az ügyeletes határőrszolgálatot teljesítő parancsnok szemszögéből. Bella Árpád, akit a beszélgetés moderátora, Wolfgang Bachkönig találóan úgy jellemezett, hogy „egy hős, aki nem akar hős lenni”, akkori hozzáállásának köszönhető, hogy a határátörés nem végződött tragikusan. Visszaemlékezését Bella Árpád egy idézettel kezdte: „Minden jelentős esemény misztikusan indul és politikusan végződik.” Elmesélte, hogy a Páneurópai Piknikről először egy titkosszolgálati jelentésből szerzett tudomást, melyben az szerepelt, hogy civil szervezetek Sopron térségében egy határbontó rendezvényt terveznek. A határőrséghez hivatalos kérés érkezett a Piknik támogatására: „Ennek keretében [...] meg kellett keresnünk a burgenlandi biztonsá-

gi igazgatóságot [...], megbeszélni velük, hogy egy ideiglenes átkelőhely nyitásához járuljanak hozzá.” Ez, mint azt a nyugalmazott alezredes elmondta, akkor már rutin feladatnak számított: „Magas Lászlóval valamikor augusztus 15-e magasságában találkoztunk, amikor bekéretésre került, hogy még ezek és ezek a feltételek teljesítése várható el.” Bella Árpád elmondta, hogy az ideiglenes határnyitási engedély száz ember átléptetésére szólt volna és nem adtak megnyugtató választ arra, hogy mit kell kezdeni az NDK-s határsértőkkel, akiknek a létszáma a májusi határbontás megkezdése óta jelentősen megnőtt, bár a kérdés ott lógott a levegőben. A parancs szerint bár már 1988-ban visszavonták a lőparancsot a határon, azt mégis szigorúan kellett őrizniük, az 1989. júniusi genfi konvencióhoz való csatlakozással az elfogott NDK-s határsértőket ugyanakkor már nem lehetett visszaadni az NDK-nak, ezzel pedig robbanásszerűen megnövekedett a Magyarországon ragadt keletnémetek száma.

Mint arra az egykori határőrparancsnok visszaemlékezett, visszamaradtak azonban mindazon fegyverhasználati lehetőségek, amelyek a minősített esetekre vonatkoztak, vagyis a fegyveresen elkövetett erőszakos cselekményekre, a csoportosan elkövetett erőszakos cselekményekre, önvédelem esetén, vagy támadás megakadályo-

zása céljából. „Na most tessék elképzelni, ha jön egy tömeg, ami teljes súllyal célba veszi az osztrák túloldalt” – Bella Árpád elmesélte, hogy először természetesen lett volna felszólítás, majd figyelmeztető lövés a levegőbe, azonban, ha kitört volna a pánik, senki nem akadályozhatta volna meg az események erőszakos kimenetelét. Tehát el kellett döntenie, hogy a parancsot követi és kockáztatja az erőszakba torkollást, vagy kiengedi őket, és ezért vállalja a felelősséget. Ő ez utóbbit választotta. Bella Árpád visszaemlékezését azzal zárta, hogy 1989. augusztus 19-én senki nem tudta, hogy mi lesz másnap, mit mondanak majd Moszkvában, mennyire lehet bízni a szovjetek szavában.

3. panel: Szabadság és felelősség – Az 1989-re emlékezés módjai

Miután a konferencia első panelében a politikai kiindulól helyzetről hallhatott a közönség, a második panelben bepillantást nyerhetett a Páneurópai Piknik eseményeibe és történéseibe, a rendezvény harmadik része részletesen foglalkozott azzal, hogyan értékeli manapság az 1989-es eseményeket Németországban, Magyarországon és Európában. Katharina Landgraf, a Németországi Szövetségi Köztársaság parlamenti képviselője, Dr. Máthé Áron, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnökhelyettese, Dr. Györkös Péter, Magyarország berlini nagykövete és

Sarah Schrempel egyetemi hallgató, valamint „A pörkölt és szalonna utóíze” c. könyv társszerzője beszélgettek arról, hogyan lehet az európai történelem ezen fontos epizódjának emlékét elevenen tartani. A beszélgetést Dr. Baranyi Tamás Péter, az Antall József Tudásközpont kutatási vezetője vezette.

Elsőként **Katharina Landgraf, a Németországi Szövetségi Köztársaság parlamenti képviselője** szólalt meg, aki személyes élményeit osztotta meg a közönséggel arról, hogyan élte meg ő, mint keletnémet állampolgár az 1989-es év eseményeit: „A Páneurópai Piknik nagy reményeket keltett bennünk. Megmutatta, hogy a vasfüggöny megnyitható, és hogy a politikai rendszer fellazulása más országokban is felmerülhet. Visszatekintve elmondhatom, a Piknik fontos mérföldkő volt Európa keleti felének szabaddá válása felé.”

Katharina Landgraf német szövetségi parlamenti képviselő szerint fontos lenne, hogy az iskolákban is foglalkozzanak a Páneurópai Piknikkel.

Sarah Schrempel (a képen balra) szerint a mai német fiatalok a rendszerváltás előtti magyarországi eseményekről csak keveset tudnak.

Arra a kérdésre, hogy hogyan emlékeznek vissza Németországban manapság Magyarország szerepére a német egységfolyamatban, Katharina Landgraf elmondta, hogy a mostani jubileumi évben újra számos kiállítás foglalkozik az akkori történetekkel, melyekre az idősebbek még emlékeznek és szeretnék többet megtudni róluk, sokan vannak azonban olyanok is, akik azokról túl keveset tudnak. Az irányú reményének is hangot adott, hogy a jövőben a német történelemkönyvekben is méltatják majd a Páneurópai Pikniket, illetve, hogy azzal a médiumok is újfent többet foglalkoznak majd.

A lipcsei választási körzetet képviselő német parlamenti képviselő a német újraegyesülés történelmi eseményeinek a jelen választási kampányban történő öncélú, rosszhiszemű felhasználásáról határozottan nyilatkozott: „Az akkori civil társadalmi tevékenységeket megpróbálják egyesek saját politikai céljaikhoz felhasználni. Ezt határozottan vissza kell utasítanunk és meg kell cáfolnunk.” A német Kereszténydemokrata Unió politikusa ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a politikának kellő érzékenységet kell tanúsítania a csalódott választók iránt, főleg Németország keleti tartományaiban.

Sarah Schrempel kiemelte a személyes történetek és egyéni sorsok szerepét a fiatalabb

generációknak való történelmi tudás átadásánál. Elmondta, hogy egyetemistaként ő maga a Páneurópai Piknik eseményeit csak a családja elmeséléseiből és az iskolai tanulmányaiból ismeri. Még gimnazistaként, a 2013-2014-es iskolaévben diáktársaival közösen készítettek egy kiadványt a Páneurópai Pikniket átélt szemtanúkkal folytatott interjúkból egy projekt munka keretében. **„A pörkölt és szalonna utóíze” c. könyv társszerzője** úgy nyilatkozott, hogy a német újraegyesítés előtti magyarországi eseményekről a hozzá hasonló korú fiatalok csak keveset tudnak. Ugyanakkor azt is elmondta, hogy bárkinek is mesélt a Páneurópai Piknikről, mindenki úgy látta, hogy egy jelentős esemény volt, és hogy sokkal többet kellene vele foglalkozni.

A németeket gyakran ért bírálatra a „demokráciafáradtságról” Sarah Schrempel elmondta, hogy a fiatal generációban sokkal demokratikusabb az öntudat, sokkal mélyebb gyökeret vert, mely köszönhető részben az oktatásnak és a demokratikus értékek megfelelő közvetítésének. „Ezért bizakodva nézek a jövőbe, hogy az én generációmnak jobb lesz” – zárta gondolatait.

Dr. Máthé Áron szerint sok magyar nem is tudja elhinni, hogy az ország valami tényleg nagyszerű dolgot csinált.

„Harminc évvel az európai vasfüggöny felszámolása után Európa egysége még nem ért véget” – állapította meg Dr. Györkös Péter (a kép szélén balra).

Dr. Máthé Áron, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnökhelyettese arról beszélt, hogyan látják manapság Magyarországon 1989 eseményeit, különös tekintettel a Páneurópai Piknikre. Hangsúlyozta, hogy Magyarországon 1989 inkább Nagy Imre és mártírtársainak újratemetéséhez kapcsolódik, annak kiemelkedő hazai jelentősége miatt. Elmondható az is, hogy nem minden magyar tekint vissza teljes mértékben pozitívan a rendszerváltozásra. Ez szerinte azért van, mert 1989 bár „a magyarok számára a csodák éve volt”, utána azonban két évtizedig tartó súlyos gazdasági összeomlás következett, mely „keserű utóíz” hagyott maga után. Arra a kérdésre, hogy a magyarok mennyire vannak az Európa újjáegyesítésében játszott szerepük tudatában, Máthé Áron úgy fogalmazott: „A magyar nemzet [...] kishitűvé vált a saját szerepét illetően. Tehát nem tudjuk elhinni, amikor valami tényleg nagyszerű dolgot csináltunk meg.” Elmondta, hogy ezen oly módon lehetne változtatni, ha tudatosítjuk, hogy 1989-ben olyat vittünk véghez, mellyel jobbá vált a világ. A Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnökhelyettese ugyanakkor úgy véli, hogy a Páneurópai Pikniknek van egy fontos öröksége, tanulsága: „Nekünk, európaiaknak össze kell fogunk és ki kell állnunk egymásért.”

A panel utolsó felszólalójaként **Dr. Györkös Péter, Magyarország berlini nagykövete** a Páneurópai Piknik történelmi kontextusára reflektált:

„1989 nyarán és őszén a magyar külügyminisztérium, mint utólag kiderült, utolsó NDK-referense voltam, így a magánéletem és a hivatali életem teljesen összekapcsolódott ezzel az egész történettel. [...] Ami a történelmi palettán való elhelyezés kérdését illeti, én azt gondolom, hogy itt bukott meg az 1945 utáni bipoláris világrend.” A Páneurópai Piknik jelentőségét úgy jellemezte, hogy itt „tesztelődött konkrét formában, hogy a határ lebontása és ennek a felhasználása egy tömeges exodusra nem vált ki katonai reakciót, másrészt katalizálta a folyamatokat”.

Györkös Péter egyben párhuzamot vont a mai kor Európa-politikai történéseivel: „Harminc évvel az európai vasfüggöny felszámolása után Európa egysége [...] még nem ért véget. [...] Nézzük meg az európai parlamenti választási kampányt, nézzük meg a gyökeres eltérést a kifutó Bizottság

Barcza Attila Magyarország Európa újraegyesítésében játszott szerepét méltatta.

elnökének a nyilatkozatai és az új, leendő Bizottság elnökének nyilatkozatai között.” Hangsúlyozta, hogy tartozunk magunknak egymás nagyrabecsülésével, hiszen: „Ez nemcsak egy belnémet kérdés, nemcsak egy magyar-német kérdés, ez egy európai kérdés.”

Ami a németek részéről oly gyakran a magyarok felé kifejezett hála kérdését illeti, Magyarország berlini nagykövete végezetül még kiemelte: „A hála kölcsönös ebben az esetben, hiszen a német egység nélkül ma nem lenne Magyarország sem szabad, sem szuverén állam.” Hangsúlyozta továbbá, hogy az egész német egyesülési folyamat szorosan összekapcsolódott az európai egyesüléssel, hiszen az egyesült Németország volt a mozgatórugója a NATO és az Európai Unió bővítésének.

A „Piknik, menekülés, rendszerváltozás – Terítéken 1989” elnevezésű nemzetközi szimpóziumot záró beszédet **Barcza Attila, a Magyar Országgyűlés képviselője** tartotta. Beszédének elején párhuzamot vont a határáttörés öt évvel ezelőtti 25. évfordulójának ünneplésével. Elmondta, hogy a Páneurópai Piknik Európa alakulását befolyásoló jelentőségének tárgyalása mellett a jelen szimpózium a mai nemzedékre, a fiatalokra fókuszált: „A vasfüggöny lebontása után született generáció ezt a kérdést hogyan látja? Mit jelent neki, nekünk a szabadság és vajon tudja-e azt, hogy miként tudtuk ezt elérni?” A Páneurópai Piknik történelemformáló szerepét illetően Barcza Attila kiemelte: „Az, ami akkor történt, egy nagyon fontos darabja az emberiség történetének. A történelemben nagyon kevés olyan eset van, hogy egy nép önzetlen tette egy másik nép esetében valóságosan és kézzelfoghatóan sorsfordító történelmi jelentőségű lett volna. [...] Nem vagy csak sokkal nehezebben történhetett volna meg Németország és Európa egyesítése, ha nincsenek a magyarországi események.” Végezetül újfent hangsúlyozta, milyen fontos az ilyen történelmi tapasztalatokra való emlékezet ápolása.

„A Páneurópai Piknik – kapu Európára”

Az ünnepi rendezvénysorozat második napján a politika, a civil társadalom és a tudomány képviselői beszélgettek „A Páneurópai Piknik – kapu Európára” elnevezésű nemzetközi szimpózium három panele keretében a sorsfordító 1989-es év hatásairól és különleges jelentőségéről az elmúlt három évtized közös európai fejlődésében.

Köszöntőbeszédekkel ezúttal is a rendezvényt szervezők képviselői szóltak először a jelenlévőkhöz.

Elsőként **Dr. Fodor Tamás, Sopron Megyei Jogú Város polgármestere** mondta el köszöntőjét, melyben nyomatékosította az 1989-es év jelen-

Sopron polgármestereként Dr. Fodor Tamás évek óta aktívan támogatja a Páneurópai Piknikre való megemlékezéseket.

tőségét: „Ebben az évben számos történelmi esemény harminc éves évfordulója van. Három évtizeddel ezelőtt volt a rendszerváltás, harminc éve omlott le a berlini fal, harminc éve tért vissza Magyarország Európába. [...] 1989-ben egyedülálló dolog volt, hogy ezt a forradalmat, a forradalmi változásokat békés úton tudták véghez vinni. Ezért is nevezhetjük a csodák évének ezt az időszakot.”

Maga a Páneurópai Piknik vonatkozásában pedig kiemelte: „A Páneurópai Piknik abban is különleges volt, hogy a történelmi események kiteljesedésében jelentős szerepet játszottak a civilek öntevékeny szervezetei, akiknek polgárai váltak történelemformáló tényezővé.” A konferencia résztvevői számára hangsúlyozta: „A harminc éves jubileumi megemlékezés és a konferencia lehetőséget biztosít arra, hogy átgondoljuk a történelmi tapasztalatainkat és ezt jobban megértsük jelenünkben, és távolabbra lássunk a jövőben.” Köszöntőbeszédét Dr. Fodor Tamás a következőkkel zárta: „A történelem furcsa összjátéka volt, hogy a német és az európai egység felé éppen Magyarországon keresztül vezetett az út.”

A soproni polgármestert követően **Frank Spengler** szólt a közönséghez. Mint azt a **Konrad-Adenauer-Stiftung magyarországi képviselővezetője** kiemelte, a Páneurópai Piknik nemcsak a Németország újraegyesítése felé vezető úton jelentett fontos lépést, hanem Európa megosztottságának leküzdése és a hidegháború be-

„A nyitott kapuk nem elválasztanak, hanem összekapcsolnak” – hangsúlyozta Hildigund Neubert.

fejezésé felé is: „Éppen ezért érdemes elgondolkodnunk azon, hogy mit kezdünk a rendszerváltás vívmányaival és az ellenállás szellemi örökségével a jövőben nemcsak elméleti, hanem gyakorlati síkon is.” Végezetül Frank Spengler felhívta a figyelmet „a teremben jelenlévő sok csendes hősré”: „Hálával emlékezünk ma mindenkire, aki lehetővé tette, hogy oly sok német honfitársunk békésen hagyhassa maga mögött a határt. Kiemelt elismeréssel adózom azok előtt is, akik csodálatra méltó humanitárius szerepvállalásukkal kiálltak a jelentős számú NDK-s menekült mellett.”

Végezetül **Balog Zoltán egykori miniszter** köszöntötte a konferencia résztvevőit. **A Polgári Magyarországért Alapítvány elnöke** az ünnepelés kontinuitásának fontosságát hangsúlyozta, „hogy ne kezdjünk mindig nulláról, ne mindig onnan induljunk, hogy na most akkor mi is történt tulajdonképpen és mi is ennek a jelentősége, de legalább olyan fontos, hogy van Jugendwerk, Deutsch-Ungarisches Jugendwerk, mert minél több fiatal vesz részt a találkozókön újra és újra, annál inkább van esély arra, hogy nemcsak egyszerűen nosztalgizálunk, mint a veteránok”. Az 1989-es évből levont történelmi tanulságként Balog Zoltán kiemelte, hogy a polgárok felelősségvállalása

nélkül egy demokrácia csak gyenge lehet. Mint elmondta, ugyanennyire szükség van azonban erős demokratikus vezetőkre: „Szerintem a gyenge vezetők jelentenek veszélyt a demokráciára. A gyenge vezetők, akik nem vezetni akarnak, hanem csak a közvéleménykutatásokat figyelik, hogy merre kellene menni. [...] Hol vannak azok az erős vezetők, akik tudják, hogy merre kell menni a saját országuknak, és merre kell menni Európának?”

A Páneurópai Piknikre visszatérve köszöntőbeszédét az egykori miniszter egy felhívással zárta: „Ma adjunk számot arról, hogy mit is kezdtünk ezzel a harminc évvel, mit is végeztünk el mind abból, amit 1989-ben akartunk.”

A köszöntőbeszédet követően rövid felvezetővel nyitotta meg **Hildigund Neubert** a konferenciát. „Az ilyen évfordulók, mint a Páneurópai Pikniké, azok a pillanatok, amikor az ember egy kicsit megáll és visszaemlékezik” – kezdte beszédét **a Konrad-Adenauer-Stiftung elnökhelyettese**, és ennek során hangsúlyozta Magyarország különleges szerepét a német-német kapcsolatokban is. „Magyarország kedvelt úticélja volt a ke-

Balog Zoltán több erős vezetőt kíván Európának.

A német szövetségi kancellár videóüzenetben üdvözölte a magyarokat.

letnémetek nyaralásainak, hiszen itt lehetett találkozni az NSZK-ba kiutazott vagy oda menekült emberekkel. Magyarország akkoriban számunkra már egy darab Európa volt!" – emlékezett vissza.

A Páneurópai Piknik és az 1989/90-es rendszerváltozás tekintetében Hildigund Neubert megállapította: „A szabadság szeretete és a szabad jövő iránti vágy olyan elszántsághoz vezetnek, mely, ha egyszer átragad az emberekre, akkor sem falak, sem automata lövőberendezések nem tudják őket többé feltartóztatni.” Ebben az összefüggésben az NDK-s és a magyarországi megmozdulások mellett említést tett a szabadság melletti kiállásról Lengyelországban, Csehszlovákiában, a Balti-régióban és Oroszországban is. „Mindazon emberek, akik vállalták az ellenállást, voltak azok, akik kinyitották a szabadságra nyíló kaput” – fogalmazott Hildigund Neubert és hozzátette: „Csak a keleti blokk országaiban végbenem forradalmak által tudott létrejönni az egye-

sített Európa, ugyanakkor egy nagyjából összeurópai unióról csak 2004 óta lehet beszélni.”

Az Európai Unió belüli jelenlegi konfliktusokat illetően Hildigund Neubert kiemelte: „A nyitott kapuk nem elválasztanak, hanem összekapcsolnak. Nyitva azonban csak addig maradnak, míg a kapu két oldalán él az egymás iránti bizalom és a kölcsönös előny. Európa erőteljes gazdasági és politikai erejével nagy felelősség is jár. Viharok erejével rázzák Európa kapuit a világkonfliktusok. Európa világszinten sok nélkülöző ember számára válik a helyszínné, ahol vágyaik beteljesedését remélik. A kapu nyitva tartása nem kis energiába kerül. Manapság a politika azzal a nehéz feladattal szembesül, hogy megtalálja az egyensúlyt a nyitottság és a védelem, a biztonság és a szabadság között.”

A Konrad-Adenauer-Stiftung elnökhelyettese a következő gondolatokkal zárta megnyitóbeszé-

dét: „Az 1989-es év, amelyre ma emlékezünk, azt üzeni nekünk, hogy a szabadság ereje, ha felelősséggel párosul, nagy áldáshoz vezet.”

A megnyitó beszédet követően **Angela Merkel német szövetségi kancellár** rövid **videóüzenetét** tekinthette meg a közönség. Angela Merkel köszönetét fejezte ki a magyaroknak, amiért hozzájárultak ahhoz, hogy „a német egység csodája” létrejöheszen.

Mint azt elmondta, az akkori események egyben Európa egyesüléséhez és a hidegháború befejezéséhez is vezettek. A német kancellár ugyan hangot adott annak, hogy a sok változással járó fordulatot nem mindenki tekintette maradéktalanul pozitív fejleménynek, végezetül azonban határozottan leszögezte: „Minden megoldásra váró feladat mellett is az, hogy ma demokráciában és szabadságban élünk, nagy öröm.”

Üdvözlőbeszéddel köszöntötte **Volkmar Wenzel, a Németországi Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövete** is a jelenlévőket: „Utólag a történelmi események sokszor úgy tűnnek, mintha bekövetkeztük elkerülhetetlen lett volna. A kortanúk elmesélései azonban egyértelműen rávilágítanak arra, hogy a történelmet hús és vér emberek írják, akik bármikor megváltoztathatják döntéseiket. Nagy szerencse volt, hogy sokak

Volkmar Wenzel, a Németországi Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövete

cselekedete végül is az 1989. augusztus 19-i eseményekhez vezetett.” Volkmar Wenzel elmondta, hogy mindenekelőtt annak a sok embernek a spontán segítőkészsége érintette meg, akik felgyorsították a történelem kerekét, melynek köszönhetően ma Európában „szabadságban, egységben és egymás közötti jó partneri viszonyban élhetünk”. Ami a jövőt illeti, Németország budapesti nagykövete azzal zárta beszédét: „Ha az emberek, akár csak abban az időben, a szívükre és az eszükre hallgatnak, álmaikat megvalósítják és félelmeiket leküzdik, akkor nem kell aggódnunk Európa jövőjéért.”

1. panel: Áttörés, összeomlás, jövő-építés – a sorsfordító 1989

Az augusztus 18-i konferencia első panelje újfent lehetőséget biztosított arra, hogy az 1989-es év történelmi dimenziójáról folytassanak eszmecsere-t az akkori eseményeket maguk is átélt kortanúk. Újfent a Páneurópai Piknik megvalósításában aktív szerepet játszó szemszögéből közelítette meg a társalgás témáját Nagy László, a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány titkára. További aspektusokkal színesítette a beszélgetést Balog Zoltán egykori miniszter és Prof. Dr. Horst Teltschik, a német Szövetségi Kancellári Hivatal korábbi helyettes vezetője mint kortanúk, a magyar, illetve a német politika világából. Habsburg György pedig, mint Habsburg Ottó, a Páneurópai Piknik egykori védnökének fia, bepillantást engedett abba, hogy mi vezette Habsburg Ottót cselekedeteiben. A beszélgetést Prof. Dr. Ulrich Schlie, az Andrássy Gyula Német Nyelvű Egyetem Diplomácia Tanszékének vezetője vezette.

A társalgást **Prof. Dr. Horst Teltschik, a német Szövetségi Kancellári Hivatal korábbi helyettes vezetője**, 1989-ben az akkori német szövetségi kancellár, Helmuth Kohl, legszorosabb külpolitikai tanácsadója kezdte meg: „A Német Szövetségi Köztársaság és Magyarország közötti kapcsolatok alakulásában kulcsszerepet játszott az akkori magyar nagykövet, Horváth István.” Teltschik professzor kiemelte, hogy Horváth István nemcsak az akkori korszak további kulcsszereplőjéhez, így Németh Miklóshoz és Horn Gyulához teremtette meg a kapcsolatot, de még a Moszkvával való kapcsolattartás egyeztetésénél

Balról jobbra: Prof. Dr. Ulrich Schlie, Dr. Balog Zoltán, Prof. Dr. Horst Teltschik, Habsburg György és Nagy László

is segédkezett. Kitűnőnek jellemezte ezért a Magyarország és az NSZK közötti akkori diplomáciai kapcsolatot: „Bízunk egymásban és kölcsönösen

Prof. Dr. Horst Teltschik szerint a Páneurópai Piknik fontos mérföldkő volt a német egységhez vezető úton.

segítettük egymást. Lengyelország mellett Magyarországot ítéltük kulcsfontosságúnak abban, hogy változzon a Varsói Szerződés. Az NSZK ezért a reformmozgalmakat is támogatni kívánta.”

A német Szövetségi Kancellári Hivatal korábbi helyettes vezetője szerint Németh Miklósnak, az akkori magyar miniszterelnöknek köszönhető, hogy Magyarország a többpártrendszer és a szabad választások irányába indult el: „Mindezt annak tudatában tette, hogy kommunista pártja azon alulmaradna.”

A Páneurópai Pikniket Prof. Dr. Horst Teltschik úgy jellemezte, hogy az a drámai változások felé vezető úton egy fontos mérföldkő, ugyanakkor még inkább döntő jelentőséggel bírt Németh Miklós döntése a teljes határnyitásról: „Gorbacsov ezt elfogadta és nem avatkozott be. Ezzel pedig megnyertük a szükséges bizonyosságot ahhoz, hogy elkezdjük a német egységet célul kitűző politikát.”

Balog Zoltán egykori miniszter többek között reflektált az előtte felszólaló által elmondottakra. **A Polgári Magyarországért Alapítvány elnöke** kifogásolta azt, hogy a német szövetségi kormány csak a hatalmon lévő reformkommunistákat tekintette tárgyalófélnek. Németh

Miklós szerepét illetően kiegészítésként megemlítette: „A polgárok felől érkező nyomás nélkül az akkori hatalmi elit nem ment volna bele a szabad választásokba.” Balog Zoltán elmesélte, hogy számára 1989 nyarán, a csillebérci menekülttáborban sejlett fel először a remény arra, hogy Magyarországon politikai rendszerváltozás történhet: „Úgy véltem, ha ebben a tekintetben a kormány ilyen nagyvonalú, akkor talán ezt a fajta nagyvonalúságot ki fogjuk tudni kényszeríteni a tekintetben is, hogy szabad választások legyenek. Ez pedig igazi reménnyel töltött el.”

Habsburg György személyes megközelítésből válaszolt arra a kérdésre, hogy a Páneurópai Piknikkel kapcsolatban milyen célokat tűzött ki és elképzeléseket tartott szem előtt Habsburg Ottó, az Európai Parlament korábbi tagja. **A Páneurópai Piknik egykori védnökének fia** elmesélte: „Édesapámnak mindig is volt egy nagyon világos víziója. Már 1979-ben azt nyilatkozta egy interjúban, hogy tíz év múlva nem lesz már vasfüggöny. És szerencsére ez aztán így is lett. Mindig is szívügyként állt ki a közép-európai országokért, ezt tűzte ki célul az Európai Parlament képviselőjeként is. Minden évben tartott például egy beszédet magyarul annak demonstrálására, hogy még több nyelvnek kellene képviselet ebben a Parlamentben.” Habsburg Ottó 1988/89-től utazhatott újra Magyarországra. A Páneurópai Piknik ötletének megszületéséről Habsburg György a következőket mesélte: „1989-ben került sor arra, hogy Debrecenbe utazzon, ahol az ottani egyetem zsúfolásig telt aulájában tartott beszédet. Ezt követően találkozott a Magyar Demokrata Fórum képviselőivel vacsorára, és ott merült fel a Páneurópai Piknik ötlete.” A Páneurópai Piknik jelentőségéről Közép-Európa számára Habsburg György összegezve elmondta: „Csodálatos dolog az, hogy a Páneurópai Piknik eseményéből kiindulva megszűnt a vasfüggöny és Közép-Európa újra Összeurópa elválaszthatatlan részévé vált.”

A panel utolsó vendégeként újfent a Páneurópai Piknik egyik főszervezője, **Nagy László** osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel. **A Páneurópai Piknik '89 Alapítvány titkára** arról beszélt,

hogy az 1989. augusztus 19-i esemény Magyarország történelmi emlékezetében milyen helyet foglal el: „A Piknik vált az 1989-es év katalizátorává, itt dőlt el az első dominókő. Természetesen akkoriban már a történelmi helyzet is megérett, de kellett egy alkalom.” Ezt a nézetet képviselte az akkori magyar miniszterelnök, Németh Miklós is, aki, mint azt Nagy László elmondta, még köszönetet is mondott neki a Páneurópai Piknikért: „Addigra ugyan már döntött a határnyitásról, azt azonban nehezen tudta megbecsülni, hogy mi lesz arra Gorbacsov reakciója. Ezért volt számára olyan fontos, hogy annyian elmentek a Piknikre.” Ami Európa jelenlegi helyzetét illeti, Nagy László megállapította: „Érzelmileg szempontból még mindig létezik egy vasfüggöny, és annak a lebontása nehezebb feladat lesz, mint a valós maradványoké.”

2. panel: Szabadság, jólét és biztonság – 30 közös év Európában

A szünetet követő második panel során tudományos megközelítésből folytattak eszmecserét a pódiumbeszélgetés résztvevői a Páneurópai Piknik és a rendszerváltás jelentőségéről és következményeiről Európa sorsának további alakulására. Prof. Dr. Andreas Rödder, Dr. Szalai Zoltán és Dr. Dr. h.c. Stefan Karner személyében a téma német, magyar, ill. osztrák szakértői folytattak diskurzust, melyet Boris Kálnoky újságíró, író irányított.

Nagy László (a képen jobbra) biztos abban, hogy a Piknik katalizátor volt. A képen balra: Habsburg György.

Elsőként **Prof. Dr. Andreas Rödder, a Mainzi Egyetem professzora** szólt a jelenlévőkhöz. A Páneurópai Pikniket követő, a rendszerváltozás és a Nyugat-Európához való csatlakozás keltette reményekről beszélt: „Abban reménykedtek az emberek, hogy a nyugati modell most majd világszinten elterjed és jólétet hoz. Manapság azzal szembesülünk, hogy ezek az elvárások mennyire nem teljesültek. A nyugat győzelme válsághangulatba csapott át a nyugaton, mely ugyanakkor erősen eltúlzott.” Ebben az összefüggésben mutatott rá Rödder professzor az elmúlt harminc év európai történelmének legnagyobb sikereire és kudarcaira. A sikerekhez sorolta az európai országok békés egymás mellett élését, a kelet-közép-európai országok kül- és belpolitikai sikertörténeteit, mely stabilitást hozott a régióba, valamint az általános jólét növekedését és a régió országainak sikeres demokratizálódását.

Az európai integráció kihívásaiként említette az olyan alapterületek közösségi szintre emelését, mint az államiság, a fizetőeszköz és a határok, azt a tényt, hogy Európa nemzetközi szinten nem tudott meghatározó szereplővé válni, és hogy bizonyos nemzetek között még mindig konfliktusok parázslanak. Az utóbbira említette példaként a Németország és Franciaország közötti feszültségeket. Kifogásolta továbbá azt is, hogy az Európai Unióban időnként túl kevés a tolerancia a sokszínűség és a kulturális különbségek iránt: „Az olyan országok, mint Németország, erkölcsi magaslatról néznek le másokra. Ezzel ártunk az európai párbeszédnek.” A Mainzi Egyetem professzora végezetül Európa még erősebb politikai és egyben katonai összefonódását sürgette: „Csak így teremthetünk biztonságosabb Európát.”

Következőként **Dr. Szalai Zoltán, a Mathias Corvinus Collegium igazgatója** szólalt meg, aki a rendszerváltozást a karácsonyhoz hasonlította: „Mindenki tele van várakozással, amikor azonban kibontja az ajándékát, kiderül, hogy nem azt kapta, amit szeretett volna. Ez volt a helyzet a lakosság esetében is itt, Magyarországon — a rendszerváltozás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.” Ezalatt Dr. Szalai Zoltán többek között azt értette, hogy a rendszerváltozást követően sokan elvesztették a munkájukat, lejjebb kerül-

Prof. Dr. Andreas Rödder kiemelte, hogy a rendszerváltozás után sokan túlzott reményeket tápláltak.

tek a társadalmi létrán, ugyanakkor azt a számos kihívást is, mellyel az új rendszerben való boldoguláshoz szembesülni kellett. A magyar gazdaság 1990 utáni fejleményeiről elmondta: „Számos hazai vállalat nem bírt megfelelni a piacgazdasági követelményeknek, mert olyan rossz volt az infrastruktúra. Rengeteg külföldi cég jött be az országba, amelyek mindent felvásároltak és később ebből hihetetlen nyereségre tettek szert.” Ennek során pedig „nem történt mindig minden tisztességes módon”, mint azt a Mathias Corvinus Collegium igazgatója megállapította. Véleménye szerint ez vezetett ahhoz, hogy a magyar állam manapság lényegesen protekcionistaabb.

A rendszerváltozás ezenkívül meglátása szerint hozzájárult ahhoz is, hogy kialakuljon Magyarországon egy újfajta nemzeti öntudat, mely manapság Európában időnként vitákat vált ki. Ezzel kapcsolatban Dr. Szalai Zoltán bírálólag jegyezte meg: „Minden országnak más elképzelései és tapasztalati vannak, és ezt figyelembe kell venni. Miért kellene egységes véleményt kikényszeríteni?”

Balról jobbra: Boris Kálnoky, Prof. Dr. Dr. h.c. Stefan Karner, Dr. Szalai Zoltán és Prof. Dr. Andreas Rödder

A panel utolsó felszólalójaként **Prof. Dr. Dr. h.c. Stefan Karner** szólt a közönséghez. **A háborús következményeket kutató Ludwig Boltzmann Intézet alapítója** először az Oroszországhoz fűződő viszonyra tért ki, mely megítélése szerint jelenleg az egyik legnagyobb európai kihívást jelenti: „Fontos, hogy Oroszországra magunkkal egy szinten, Európa egyenrangú partnereként tekintsünk. Ebben a tekintetben sok évre visszamenőlegesen vannak mulasztásaink. Keleti barátainkkal és szomszédos országainkkal szemben nekünk, nyugatiaknak kötelezettségünk van. Manapság azonban túl kevesen vannak, akik a hidakat építenék.” Az európai integrációra vonatkozóan Karner professzor kifejtette: „A rendszerváltozás után elmulasztottunk definíciót alkotni arra, hogy mit is jelent valójában a szabadság. Az első időkben kizárólag a gazdasági szabadságon volt a hangsúly, egészen addig, amíg felismertük, hogy a piaci erők önmagukban nem elegendőek a kívánt jólét eléréséhez. Európán belül hiányzik

a szociális ellensúly. Ez ellen az igazságtalanság ellen fel kell lépünk, különben az valamikor mindannyiunkra vissza fog ütni.” Végezetül a háborús következményeket kutató Ludwig Boltzmann Intézet alapítója az Európai Unió további együttműködésének fontosságára hívta fel a figyelmet, továbbá annak jelentőségére, hogy nagyobb nyitottsággal folytassanak a felek párbeszédet és vegyék komolyan a másik álláspontját, még akkor is, ha azzal nem mindig értenek egyet.

3. panel: Európa új kihívások előtt

A konferencia harmadik és egyben utolsó blokkjában Európa új kihívásairól értekezett Christian Hirte német szövetségi parlamenti képviselő, a gazdasági és energiaügyi miniszter parlamenti államtitkára, Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter, Trócsányi László korábbi igazságügyi miniszter és magyar uniós biztosjelölt, valamint Nikolaus Berlakovich, az Osztrák Nemzeti Tanács tagja. A társalgást vezető Novák Katalin család- és ifjúságügyért

A beszélgetést Novák Katalin, család- és ifjúságügyért felelős államtitkár vezette (a képen balra).

felelős államtitkár olyan témákról kérdezte a beszélgetés résztvevőit, mint az Európai Unió további integrációja, a jogállamiság, a migráció, az Európai Unió bővítése és a klímaváltozás.

Christian Hirte német szövetségi parlamenti képviselő szerint a klímavédelem a következő évtizedek egyik legnagyobb kihívása.

A panelbeszélgetés első felszólalójaként **Christian Hirte** egyből az Európai Unión belüli kulturális különbségekre tért ki. **A Német Szövetségi Kormány Gazdasági és Energiaügyi Minisztériumának parlamenti államtitkára** először a Kelet- és Nyugat-Németország között továbbra is fennálló féltreértésekről fejtette ki gondolatait: „Különböző rendszerekben nőttünk fel, különböző tapasztalatokat szereztünk. Keleten átértük, hogy a rendszerek összeomolhatnak és láttuk, hogy a rendszerváltozást követően mennyien kerültek nehéz helyzetbe. Ez természetesen befolyásolja azt is, hogy mennyire derűlátó valaki, amikor nagyszabású társadalmi változásokról van szó.” Christian Hirte szerint ez párhuzamba állítható a Kelet- és Nyugat-Európa között fennálló különbségekkel: „El kellene tudnunk fogadni, hogy a mi Európánk nem

Gulyás Gergely kiemelte, milyen fontos, hogy Európa még inkább törekedjen a globális versenyben való helytállásra.

homogén, hanem nagyon sokszínű.” Elmondása szerint a nehézségek ugyanakkor akkor mutatkoznak meg, amikor a jövőre nézve olyan fontos témákról van szó, mint a migráció, a klíma- és az energiapolitika, ugyanis keleten ezen témákat illetően is szkeptikusabbak az emberek.

A Német Szövetségi Kormány Gazdasági és Energiaügyi Minisztériumának parlamenti államtitkára külön kitért a klímavédelem kérdéskörére, mely véleménye szerint a következő évtizedek egyik meghatározó témája lesz. Az éghajlatváltozás egyre inkább láthatóvá váló hatásaira adott válaszainak megtalálása mellett az energiafordulat megvalósítását is nagy kihívásként említette: „E tekintetben több fronton van feladatunk, és a haladás élén kell járnunk.” Christian Hirte arra figyelmeztetett, hogy a jövőben még fontosabbá válik az európai szintű energiapolitika, hiszen az energiafordulat csak akkor vezethet sikerre, ha mindannyian egy közös európai hálózat részeseivé válunk.

Gulyás Gergely, a Miniszterelnökséget vezető miniszter elsősorban a 2015 óta Európában heves vitákat kiváltó migráció kérdésére tért ki hozzászólásában: „Az Európai Unió nem fog tudni

bölcsebb megoldásra jutni a migráció tekintetében, csak hogy minden tagállam döntse el, hogy hogyan viszonyul ehhez a kérdéshez [...], hogy ezt [...] nélkülözhetetlennek tartja vagy sem.” Novák Katalin azon kérdésére, hogy Magyarország álláspontja ebben nem megy-e ellen a szolidaritásnak, Gulyás Gergely elmondta: „A szolidaritásnak nagyon sok formája van.” Megítélése szerint a magyar álláspont nagyon is helyes morálisan, mivel nem akar válságrégiókba hamis üzeneteket küldeni, melyek aztán ahhoz vezetnek, hogy onnan több százezren útnak indulnak, akikkel aztán nem tudunk mit kezdeni. Kifejtette ugyanakkor azt is, hogy Magyarországnak van globális felelőssége és segít is a válságrégiókban, például kórházak, házak, egész falvak újjáépítésével.

Gulyás Gergely kitért továbbá a világkereskedelemmel kapcsolatos jövőbeni kihívásokra: „Kína és az ázsiai térség más országainak szerepe a jövőben még meghatározóbb lesz a számunkra.” Kiemelte, hogy Európa ugyan ennek a versenynek egy fontos résztvevője, azonban még inkább törekednie kell arra, hogy helytálljon a globális versenyben, miközben megőrzi az európai nemzetek jellegzetességeit és mindazt, amiben Európa egyedülálló.

Következő hozzászólóként **Nikolaus Berlakovich, az Osztrák Nemzeti Tanács tagja, egykori miniszter** többek között azokról a kihívásokról beszélt, melyeket az Egyesült Királyság Európai Unióból való közeledő kilépése idéz elő: „A Brexit az Európai Unió egyértelmű gyengülését jelenti, sajnos azonban a szolidaritást veszített, egoista Európa eredménye is. A britek fontos szerepet játszottak a nemzetközi tárgyalásoknál. Az egész világot behálózó kapcsolatrendszerük erősítették Európát. Kilépésüket követően arra kell majd figyelniük, hogy ne szoruljunk a háttérbe, hanem hogy őrizzük meg a politikai súlyunkat, sőt azt még növeljük is.” A Brexit ugyanakkor arra is rávilágított, mint azt Nikolaus Berlakovich elmondta, hogy a jövő legnagyobb kihívása „a közös Európa összetartása lesz”.

További fontos kihívásként említette az éghajlatvédelmet. Kiemelte, milyen fontos, hogy Európa ezen a téren éllovasá váljon és még határozottabban lépjen fel. Az Osztrák Nemzeti Tanács

Nikolaus Berlakovich meggyőződése: „Ha itt, Európában valóban akarjuk, akkor tudunk közös döntéseket hozni.”

tagja ebben az összefüggésben utalt az energia-politikára is: „Hatalmas tudással rendelkezünk a megújuló energiaforrásokra, éppen ezért célul kell kitűznünk, hogy a saját földrészünkön állítsuk elő a lehető legtöbb energiát, nem pedig azt, hogy újfent válságrégiókból importáljunk fosszilis energiahordozókat.”

A problémák jövőbeni kezelését illetően Nikolaus Berlakovich kifejezetten optimistának mutatkozott: „Miniszterként megéltem, hogy ha itt, Európában valóban akarjuk, akkor tudunk közös döntéseket hozni. Példaként hadd említsem az uniós agrárpolitika reformját, melynek kezdetén mindegyik tagállam mást akart. Öt évig tartó heves vitát követően végül azonban sikerült egyhangú döntést hoznunk. Erre most más, érzékeny témánál is égető szükség van.”

A pódiumbeszélgetés utolsó hozzászólójaként **Trócsányi László** fejtette ki gondolatait. **A magyar uniós biztosjelölt és korábbi igazságügyi miniszter** a jogállamiságról és annak az elmúlt harminc évben végbement jelentésbeli változásáról értekezett: „Én abban az időszakban voltam fiatal, amikor azt a szót, hogy jogállam, ki se lehetett ejteni.” Ez volt a kommunizmus, így, mint el-

mondta, a jogállamiság egy plurális demokráciát feltételez. A mai helyzetre tekintettel ugyanakkor hozzátette: „Európában, ha megnézzük, különbséget tesznek úgynevezett fiatal demokráciák és régi demokráciák között. Ugyanaz a jogszabály, amelyik az egyik országban megfelelő, egy másik országban már kritika tárgyát képezi.” Megítélése szerint mindenekelőtt Kelet-Közép-Európát érinti hátrányosan ez a fajta „kettős mérce”, pedig az nem helyénvaló, hogy a jogállamiságot ezekben az országokban folyamatosan megkérdőjelezzük: „Ha az európai egységet akarjuk, akkor nem egymás országának a vádlottak padjára ültetése szükséges, mert abban az esetben nem egységes, hanem szakadékot hozunk létre. Tehát én sokkal inkább a dialógusnak vagyok a híve” – jelentette ki, megjegyezve, hogy végül is különböző jogállamisági mechanizmusok vannak.

A korábbi igazságügyi miniszter kifogásolta, hogy „Nyugat-Európa igazából nincs tisztában Közép-Európa történelmével, sajátosságaival”. A gondolat lezárásaként kiemelte, hogy Európának leginkább azokat a pontokat kellene megtalálnia, amelyek összekötik és erőt adnak neki a problémák megoldásához.

Az Európai Unió bővítésével kapcsolatban, például a nyugat-balkáni országok esetében Trócsányi

Trócsányi László többek között az Európai Unió tagjelölt országokhoz való hozzáállását látja a jövő egyik nagy kihívásának.

Christian Schmidt német szövetségi parlamenti képviselő, a Németországi Szövetségi Köztársaság egykori minisztere

László elmondta: „Látni kell, hogy a nyugati közvéleményben nagyon nagy bővítésellenesség van. Tehát az országok nagy többsége nem kedvezően fogadja az újabb bővítést. Így nagyon nehéz, mert Szerbia, Montenegró már elég régóta benyújtották a csatlakozási kérelmüket, el is indultak a tárgyalások. Szerbiával tizenhat tárgyalási fejezetet nyitottak meg, ebből kettőt tudtak összesen ideiglenesen lezárni. Tehát ez azt jelenti, hogy egy lassított tárgyalás van. Én azt gondolom, hogy az Unió hitelessége is ilyen szempontból fontos.” Végezetül a korábbi igazságügyi miniszter arra figyelmeztetett, hogy ha csupán a geopolitikai tényezőket vesszük figyelembe, Európának már akkor sem szabad a nyugat-balkáni országokat más nagyhatalmak érdekeinek átengedni.

A „Páneurópai Piknik – kapu Európára” elnevezésű konferenciát **Christian Schmidt, a Német Szövetségi Köztársaság egykori minisztere** és **Balog Zoltán egykori miniszter** zárták.

Christian Schmidt hangsúlyozta, mennyire fontos megünnepelni az olyan kerek évfordulókat, mint amilyen a Páneurópai Pikniké, mert az emlékezet segít megérteni közös európai alapeszméinket: „Az elmúlt két nap során számos téma került megvitatásra, ugyanakkor úgy vélem, az üzenet lényege mindvégig az, hogy mindezt egyenrangú

felekként tegyük, mindvégig szem előtt tartva mindazt, ami közös bennünk, amiben osztozunk, még akkor is, ha más véleményen vagyunk.” Ami az utolsó panel témáját, az Európa előtt álló kihívásokat illeti, Christian Schmidt hangsúlyozta, hogy még határozottabban kell törekednünk a megoldások megtalálására: „E tekintetben elszántabbnak kell lennünk.” A Német Szövetségi Köztársaság egykori minisztere egyben valamennyi német vendég nevében is köszönetet mondott a rendezvény szervezőinek.

Balog Zoltán az előző két nap tanulságaként fogalmazta meg ugyanakkor egyrészt, hogy a klasszikus kelet-nyugati megkülönböztetésen túlmutató különbségtételekre van szükség Európában. Másrészt figyelmeztetett arra, hogy éppen a Páneurópai Piknik eseményeire való emlékezés során soha ne engedjük relativizálni a rendszerváltozás jelentőségét: „Az, hogy voltak 1989-ben az akkori rezsimnek olyan világosan látó és erkölcsileg is bátor politikusai, akik a szabadság oldalára álltak

Balog Zoltán egykori miniszter

vagy igyekeztek állni, az nem mentegetheti a kommunizmusnak a bűneit.” Mielőtt Balog Zoltán kifejezte volna köszönetét a konferencia szervezőinek, kiemelte, hogy „történelmünk tapasztalatai nélkül

nincs jövője Magyarországnak, bármilyen jók lesznek is majd a gazdasági eredmények”. Ahhoz, hogy ezeket a tapasztalatokat a következő generáció is megismerhesse, a jelen szimpózium is hozzájárult.

A 2019. augusztus 17-én és 18-án Sopronban rendezett nemzetközi szimpóziumokat övező programok

A Páneurópai Piknik 30. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozat keretében a napközbeni izgalmas beszélgetéseken és érdekes előadásokon túl gazdag kulturális kínálat is várta az érdeklődőket. A Liszt Ferenc Konferencia- és Kulturális Központ előcsarnokában például három kiállítást is a Sopron melletti határátjárás eseményeinek szenteltek. A rendezvénysorozat első napja ünnepi fogadás-

sal zárult, melyen német és magyar parlamenti képviselők is részt vettek. Az estet Hende Csaba, a Magyar Országgyűlés alelnöke nyitotta meg.

A rendezvénysorozat második napja Sopronpusztán, a Páneurópai Piknik történelmi helyszínén zárult. A kerek évforduló alkalmából Christian Hirte német szövetségi parlamenti képviselő, a Német Szövetségi Kormány Gazdasági és Energiaügyi Minisztériumának parlamenti államtitkára, Dr. Varga Judit, Magyarország igazságügyi minisztere és Dr. Fodor Tamás, Sopron Megyei Jogú Város polgármestere felavatták a berlini fal egy darabját, annak emlékére, hogy „a berlini fal leomlásának kiindulópontja a Páneurópai Piknik volt”, mint arra Christian Hirte rávilágított.

Az esemény helyszínéül szolgáló Páneurópai Piknik Emlékpark területén nemrég adták át azt a modern látogatóközpontot, mely 340 négyzetméteren, interaktív eszközökkel mutatja be és

hozza közel az 1989. augusztusi eseményeket. A mintegy 400 millió forint értékű beruházás Magyarország kormánya és Sopron Megyei Jogú Város támogatásával valósult meg. Az Emlékpark korábban már elnyerte a kitüntetett „Európai Örökség Címet.”

Augusztus 19-én este 19 órától tartották a hagyományos Európa-koncertet a Fertőrá-

kosi Barlangszínházban, ahol a Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar ezúttal a Lipcsei Szimfonikus Zenekar tagjaival közösen lépett fel.

A konferencia alkalmából egy különleges soproni kétfrankossal készült a Linzer-Orosz Borászat.

Szokolay Sándor: Nyitányfantázia „Határátörés 1989”, op. 377

Johannes Brahms: D-dúr hegedűverseny, op. 77, valamint Liszt Ferenc: Les Préludes, S. 97 szimfonikus költemény

Ökumenikus istentisztelet a Páneurópai Piknik 30. évfordulója alkalmából

A Páneurópai Piknik 30. évfordulója alkalmából Angela Merkel német kancellárasszony is Sopronba utazott. Ökumenikus hálaadó istentisztelet keretében emlékeztetett Orbán Viktor magyar miniszterelnök úrral közösen 1989 vívmányaira.

Az ünneplő közönséget a két kormányfő közül elsőként a magyar miniszterelnök szólította meg, aki beszédét azzal kezdte, hogy kifejezésre juttatta a magyar emberek nagyrabecsülését a kancellárasszony iránt: „Nagyrabecsülésünket fejezem ki Ön iránt, aki saját hazáján, Németországon túl hosszú évek óta dolgozik Európáért, az európai nemzetek közötti együttműködésért és egész Európa újraegyesítéséért.” Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy „Európát újra és újra, vitáról vitára, konfliktusról konfliktusra, napról napra újra kell egyesíteni”.

Ezt követően köszönetét fejezte ki Sopron városának is: „Önök különös helyet foglalnak el a magyarok szívében. [...] Sohasem fogjuk elfelejteni, [...] hogy Sopron volt az a város, és a soproniak voltak azok a magyarok, németek és horvátok, akik Magyarország feldarabolásakor a népszavazás erejével Magyarországhoz kötötték magukat. [...] És azt sem fogjuk elfelejteni, hogy harminc évvel ezelőtt ezen a napon keletnémet sorstársaikkal összekapaszkodva Önök áttörték a szabad világ és Magyarország közötti börtönkerítést. [...] Mi itt, Sopronban keletről bontottuk meg a keletről felhúzott falat [...]”

A német egységre vonatkozóan kiemelte: „Jól emlékszem, Magyarországon akkortájt nagyobb arányban támogattuk az újraegyesítést, mint az akkori németek. Európáról nem is beszélve. Mi, magyarok mindig tudtuk, hogy a szovjet világból való kiszabadulásunkat csak az teszi véglegessé, ha a két Németország egyesül [...]”

A miniszterelnök kitért továbbá a magyarok és németek közötti különleges kapcsolatra: „Mi, magyarok a németekhez fűződő kapcsolatunkat mindig különleges viszonyoknak láttuk. Régi dolog ez. Régebbi, mint a soproni piknik, és régebbi, mint a huszadik századi közös vereségeink.” Az Európa előtt álló jelenlegi kihívásokra utalva beszéde végén kifejtette: „Ha hiszünk benne, Kelet és Nyugat egysége fennmarad, Európa pedig újra gazdag és erős otthonává válik az európai népeknek.”

Angela Merkel német kancellár beszédének elején a Páneurópai Piknik eseményeire emlékeztetett. Kiemelte, hogy „a Páneurópai Piknik az 1989-es év nagyszerű szabadságmozgalmainak szimbólumává lett”. Mint mondta: „Megmutatja, hogy a szabadság iránti vágyat nem lehet elnyomni az emberekben, hogy bennünket, európaiakat közös értékek tesznek eggyé.”

A német emberek nevében Angela Merkel köszönetet mondott azoknak a magyaroknak, akik részt vettek a Piknik megszervezésében, azoknak a magyaroknak, akik „támogatták a keletnémet nőket, férfiakat és gyerekeket a menekülésben”.

Hangsúlyozta: „Sopron a példája annak, hogy milyen sokat el tudunk érni mi, európaiak, ha bátran kiállunk az oszthatatlan értékeink mellett.” Emlékeztetett ugyanakkor azokra is, akik az 1989-es forradalmi évben máshol küzdöttek a szabadság kivívásáért. Háláját és elismerését fejezte ki a Szolidaritás aktivistáknak Lengyelországban, az éneklő forradalmároknak a balti országokban, a Charta '77 aláíróinak Csehszlovákiában és a hétfői tüntetések résztvevőinek az NDK-ban: „Hálával és elismeréssel tartozunk ugyanakkor azoknak is, akik bátran harcoltak a szabadság kivívásáért.”

Angela Merkel hangsúlyozta, hogy tekintettel azokra az óriási feladatokra, amelyek ma előttünk, európaiak előtt állnak, azokra az értékekre kell összpontosítanunk, amelyek az egységet jelentik számunkra Európában: „Mindig tudatában kell lennünk annak, hogy egy nemzet jóléte mindig függ az európai közös jóléttől is.”

Végezetül a német kancellár figyelmeztetett: „Európa csak annyira tud erős lenni, amennyire egységes, amennyire tehát a vitás kérdésekben is hajlandók és képesek vagyunk kompromisszumokat kötni. [...] Az európai békeprojekt nem önfenntartó, megköveteli, hogy néha átugorjunk a saját árnyékunkat. 1989 eseményei közelebb hozták egymáshoz Európa népeit. Ma szomszédokként, partnerekként és barátokként [...] közösen alakítjuk a jövőt egy egységes Európában.”

Balázs Szecsódi ©

Sopron

Helyszín: Liszt Ferenc Konferencia- és Kulturális Központ
9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.

Szervezés: Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS)
Polgári Magyarországért Alapítvány (PMA)
Magyar-Német Ifjúságért Egyesület (DUJW)
Sopron Megyei Jogú Város
Páneurópai Piknik '89 Alapítvány
Antall József Tudásközpont (AJTK)

Nyelv: Magyar-német szinkrontolmácsolás
biztosított

www.paneuropaipiknik.hu

Felhívjuk figyelmét, hogy rendezvényeinken kép-, hang- és videofelvétel készülhetnek, melyek közzétételre kerülhetnek. Az eseményen való részvétellel Ön egyben nyilatkozik a beleegyezéséről.

2019. augusztus 17-18.
PROGRAM

Páneurópai Piknik
Sopron 2019

30 éves a Páneurópai Piknik

Nemzetközi konferenciák

Liszt Ferenc Konferencia- és Kulturális Központ
9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.

© Lobenwein

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

30 ÉVES A PÁEURÓPAI PIKNIK

Nemzetközi szimpóziumok a Páneurópai Piknik 30. évfordulója alkalmából, a Konrad-Adenauer-Stiftung, a Polgári Magyarországért Alapítvány, a Magyar-Német Ifjúságért Egyesület, Sopron Megyei Jogú Város, a Páneurópai Piknik '89 Alapítvány, valamint az Antall József Tudásközpont szervezésében.

Sopron, 2019. augusztus 17.: Piknik, menekülés, rendszerváltozás – Terítéken 1989

Sopron, 2019. augusztus 18.: A Páneurópai Piknik – Kapu Európára

Kiadó

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.
Magyarországi Iroda
Batthyány u. 49.
1015 Budapest

Felelős szerkesztő

Frank Spengler

Szöveg

Katrin Holz

Szerkesztő

Bauer Bence

Fordítás

Néder-Polyák Katalin

Lektorálás

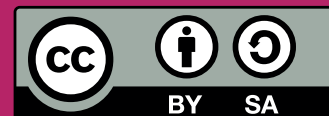
Schmidt Márta

Dizájn

Mózes-Finta Balázs

Fotók

Lobenwein Tamás ©
Griechisch Tamás: 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9., 10., 11., 18., 20., 25., 26. oldal, 27. oldal fenn, 29. oldal fenn
Pluzsik Tamás: 8., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 19., 21., 22., 23., 24. oldal, 27. oldal lenn, 28. oldal, 29. oldal lenn, 30. oldal fenn
Filep István: 30. oldal lenn
Bauer Bence: 30. oldal, a bor képe
Szecsődi Balázs (Miniszterelnöki Sajtóiroda): 31. oldal

A kiadványban szereplő képek a „Creative Commons Namensnennung-Weitergabe unter gleichen Bedingungen 4.0 international”, CC BY-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>) licenstfeltételeinek felelnek meg.

A kiadvány szövege szerzői jogi védelem alatt áll. Ennek minden nemű értékesítése a Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. hozzájárulása nélkül tilos. Ugyanez érvényes különösen, de nem kizárólag sokszorosítás, fordítás, megfilmesítés és elektronikus rendszerekbe való mentés, ill. azokban történő feldolgozás esetén is.

ISBN: 978-615-80903-4-6

www.kas.de/web/ungarn

A KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG MAGYARORSZÁGI TEVÉKENYSÉGE

A Konrad-Adenauer-Stiftung célja, hogy hozzájáruljon a demokratikus fejlődés stabilizálásához, támogassa a szociális és piactudományi rend értékeit és azokat a projekteket, amelyek Magyarország európai, atlanti és nemzetközi integrációját segítik elő. Amellett, hogy elősegíti egy értékrend-alapú európai öntudat kialakítását és a civil társadalom aktív részvételét a demokratikus folyamatokban, a Konrad-Adenauer-Stiftung célja egyben egy tudatos emlékezetkultúra kialakítása is. Ezenfelül kül- és biztonságpolitikai, valamint európai politikai kérdések, továbbá a fenntarthatóságot és a nemzetközi fejlesztési együttműködést elősegítő projektek állnak tevékenységének középpontjában.

Célunk, hogy a parlamenti demokrácia értékei és a szociális piactudomány elvei széles körben terjedjenek el és eresszenek gyökeret. Szeretnénk minél több embert, főleg nőt és fiatalot ösztönözni a politikában való aktív részvételre és arra, hogy vállaljanak közéleti szerepet, ill. jelentkezzenek ilyen tisztségekre.

Kétoldalú tudástransfer és személyközpontú párbeszéd képezik mindenekelőtt a budapesti képviselői eszköztárát. A Konrad-Adenauer-Stiftung ugyanakkor hangsúlyt fektet arra is, hogy minél több lehetőség adódjon a regionális gondolatcserére is. Mindehhez a keretet szakkonferenciákkal, szimpóziumokkal, előadásokkal, kerekasztal-beszélgetésekkel, szemináriumokkal, valamint workshopokkal teremti meg. A KAS ezenfelül számos politikai, illetve egy-egy témával foglalkozó kiadványt jelent meg.

A fentiek mellett a budapesti képviselői 2011 óta ösztöndíjakat is biztosít az Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetemen való tanuláshoz, 2020-tól pedig németországi tanulmányokhoz is. Képviselői egyben szoros kapcsolatban áll a Konrad-Adenauer-Stiftung Magyarországon élő korábbi, német és magyar ösztöndíjasaival is. Tevékenységeinkre alapvetően jellemző, hogy a KAS egyenjogú partnernek tekinti a vele együttműködő magyar szervezeteket. A közös érdekek mentén lehetővé teszi és támogatja a politikai párbeszédet mindenekelőtt szakmai témákban. Ehhez igénybe vesszük a Konrad-Adenauer-Stiftung saját nemzetközi hálózatát is.

A KAS partnerségi szinten szorosan együttműködik mindkét magyarországi, az Európai Néppárthoz (ENP) tartozó párttal, a Fidesz Magyar Polgári Szövetséggel és a Kereszténydemokrata Néppárttal (KDNP). A KAS további fontos partnerei többek között: a Polgári Magyarországért Alapítvány (PMA), a Mathias Corvinus Collegium (MCC), az Antall József Tudásközpont (AJTK), a Robert Schuman Intézet (RSI), az Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem (AUB), a Fidelitas, a Külügyi és Külgazdasági Intézet (KKI), továbbá magyar városok és önkormányzatok, így például Sopron.